

Německé přímé investice v České republice

Jiří Kosta, Judita Štouračová, Michael Konstantinov: Přímé investice z Německa v České republice (Deutsche Direktinvestitionen in der Tschechischen Republik). Friedrich Ebert Stiftung, Praha 1993, 144 stran.

Dvojjazyčná publikace Přímé investice z Německa v České republice představuje počín nanejvýš záslužný a časově zcela neodkladný. Je tomu tak proto, že v naší zemi byly již odstraněny závažné bariéry pro uplatňování zahraničního kapitálu při ekonomickém rozvoji. Prozatím je z těchto kapitálových toků nejvýznamnější německý kapitál, přestože byl v minulém roce předstížen kapitálem z USA a z Francie. Jde přitom teprve o začátek celého procesu, který však již přinesl jak některé pozitivní výsledky, tak i určité problémy. Je zapotřebí pozitivně ocenit to, že se autoři snažili všechny tyto aspekty zmapovat, včetně problémů, a hledat oboustranně prospěšná východiska.

V úvodních částech publikace se autoři zabývají rámcovými podmínkami pro příliv zahraničního kapitálu do České republiky, a to v rozsahu, který je potřebný k pochopení nezbytnosti takového procesu. Přitom poukazují na uskutečňování zásadních strukturálních přeměn v naší ekonomice na podkladě tržních principů, které je nezbytné realizovat v poměrně krátké době a jež jsou bezpochyby kapitálově mimořádně náročné. Využití zahraničního kapitálu tyto přeměny výrazně urychluje. Děje se tak za podmíněk, kdy se podařilo značně rozvinout vytváření peněžního trhu, zahrnujícího krátkodobé finanční operace, avšak kapitálový trh, tvořící finanční operace dlouhodobé povahy, je u nás zatím ve svých počátcích. Podniky, chtějí-li se udržet nebo příliš snížit výrobu, musí urychleně najít nové trhy a v souvislosti s tím změnit svou strukturu a úroveň výrobního zařízení. Jejich vlastní výrobní kapitál je za této situace vázán, a pokud nedochází k rychlé reorientaci výroby, je tím silněji znehodnocován. V této fázi ekonomických přeměn v průmyslu je proto využití zahraničního kapitálu v řadě případů nevyhnutelné.

Z hlediska účelu, který si autoři při zpracování studie stanovili, lze v podstatě akceptovat i způsob, jakým zpracovali její úvodní části. Při rozsáhlejším a důkladnějším zpracování příslušného problému, které by mělo následovat, měli však větší pozornost věnovat této problematice. To proto, že s volbou jednotlivých opatření v rámci procesu strukturalizace může být spojen větší či menší tlak na využívání zahraničních kapitálových zdrojů a naopak lze přitom ve větší nebo menší míře aktivizovat i domácí kapitálové zdroje.

Za nejcennější části publikace lze považovat ty, v nichž autoři velmi podrobně zmapovávají konkrétní případy společných účastí kapitálové povahy na mikroúrovni. Je třeba ocenit, že podnikům v České republice, kde existuje účast německého kapitálu, autoři publikace zaslali podrobné dotazníky a jejich odpovědi vyhodnotili. Obdobně i v Německu vybrali zhruba dvě desítky podniků podnikajících na území České republiky. Proto konkrétní podkladové materiály zahrnují detailní pohledy a osobní zkušenosti z obou stran, což je mimořádně užitečné. Tímto způsobem získané poznatky lze prakticky operativně využít k odstraňování vzniklých nedostatků a při řešení některých problémů na obou stranách.

Pokud jde o české podniky, z odpovědí je zřejmé, že mnohé z nich (respektive mnozí vedoucí pracovníci) mají dosud naivní představy o fungování soukromého zahraničního kapitálu, neboť se domnívají, že by hlavním motivem jeho vstupu do českých podniků měla být snaha nám pomoci. Naši manažeři si musí uvědomit, že jde o kapitál se vším všudy a ne o humanitární akci. Ostatně i z odpovědí německých podnikatelů vyplývá, že k hlavním důvodům vstupu do našich podniků patří nízké výrobní náklady a otevření českého trhu, což je pro kapitál zcela normální. Pokud obě strany vycházejí ze stejného principu, může být výsledek pro oba partnery efektivnější. Proto je správný postřeh autorů, že dříve než naše podniky přistoupí k jednání, musí reálně z hlediska tržních principů zhod-

notit svou situaci a strategické záměry a na základě toho hledat i profil partnera v podnikání. Oproti jiným mají němečtí partneři velké přednosti, protože – jak ukazují výsledky šetření – většina z těch, kteří uvažují o kapitálovém vstupu k nám, už dlouhodobě rozvíjela obchodní styky se střední a východní Evropou.

V publikaci je zajímavý rovněž výčet a seřazení problémů, jež jsou obvykle spojeny s vyhledáváním konkrétní investice pro společné podnikání. Na prvním místě je uvedena možnost vybrat si pouze některé části podniku, které jsou slibné z hlediska výnosu. Jde zcela pochopitelně o nejčastější střety v názorech, které jsou spojeny s představami o organizační struktuře dosavadních organizací, s jejich dodavateli, odběrateli apod. Je nutné počítat také s tím, že se výsledky příslušných ujednání dotýkají rozsáhlého okruhu navazujících podniků, do jejichž činnosti mohou nepřímo, přesto však výrazněji nebo méně výrazně zasáhnout.

Mezi dalšími problémy spojenými s výběrem investic němečtí partneři uvádějí otázku, jak se při společném podnikání vyhnout starým dluhům a posléze dodatečným nákladům, obvykle spojeným s požadavky na životní prostředí apod. a nahromaděným z dřívějších let. Přitom právě investice ekologické povahy mohou představovat mimořádně velké položky realizované v průběhu i několika let. Obojí – jak problém starých dluhů, tak nezbytnost nákladných ekologických investic – jsou v současné době typické pro většinu českých průmyslových podniků.

Z uvedených šetření dále vyplývá, že němečtí partneři nejsou spokojeni ani s dlouhými průtahy při vyřizování různých povolení, nezbytných pro provozování společných podniků. Mají vážné výhrady i k mnoha druhům služeb, bez nichž je podnikání nemožné. To se týká komunikací a zejména pak bankovních služeb, kde u nás musí počítat s nerosrovnatelně delšími termíny než v západních zemích. Je proto namístě, že všechny tyto poznatky jsou předávány našim odpovědným institucím, aby hledaly způsoby zlepšení i při existujícím vybavení.

Pokud jde o názory a poznatky na uvedené problémy ze strany našich podniků, je zřejmé, že nejsou podloženy tak dlouhodobými zkušenostmi jako u německých partnerů. Proto by zřejmě bylo správné, aby odpovědní pracovníci těchto organizací víc využívali poradenských pracovišť našich centrálních orgánů, pokud se orientují na spolupráci se zahraničním kapitálem. Na druhé straně jsou cenné mnohé poznatky, které již tyto podniky získaly. A těchto zkušeností je třeba využít i na úrovni centrálních orgánů řízení.

V souvislosti s rozvojem společného podnikání se objevuje i řada obdobných problémů, které bude zapotřebí řešit velmi citlivě, zřejmě případ od případu. Jedná se například o problém různého odměňování pracovníků za stejnou práci v různých zemích. Pravděpodobně jde o záležitost poměrně dlouhodobé povahy. Otázky tohoto druhu lze v současné době řešit zřejmě pouze dvěma způsoby, a to jednak vysvětlováním rozdílů v úrovni produktivity práce domácích a zahraničních podniků, jednak velmi ohleduplným vystupováním pracovníků zejména z managementu. Přitom příklady ze společných podniků svědčí o tom, že zejména tyto podniky věnují pozornost zvyšování úrovně kvalifikace svých pracovníků ve všech směrech, takže zde soustavně rostou mzdy. Vedení každého podniku ve spolupráci s odborovou organizací musí najít dostatek argumentů pro to, aby zdůvodnilo, proč překonávání národních rozdílů v mzdových úrovních lze řešit pouze postupně na základě překonávání rozdílů v úrovni produktivity práce, jakož i dalších specifik. Neměla by to však být nepřekonatelná překážka vzhledem k tomu, že mzdová úroveň společných podniků je vyšší proti jiným podnikům stejného oboru v České republice. A pokud jde o vyšší úroveň mezd německých zaměstnanců z vedení, pak by neměl být problém vysvětlit, že jde o jednotlivce s určitou kvalifikací, kteří své mzdy posuzují podle podmínek země, odkud přišli. Pokud se celá záležitost bude soustavně sledovat a objasňovat a pokud se nedopustí výstřelky v chování, včetně managementu, je v našich podmínkách zvládnutelná. Na všech úrovních řízení je třeba vyměňovat si zkušenosti, neboť je v zájmu všech těchto podniků, aby mezi jejich zaměstnanci panovala spokojenost a důvěra ve vedení.

Jedna ze závěrečných částí publikace je věnována problematice podmínek pro rozvíjení společných podniků s německými partnery. Poukazuje se zde na zřízení České agentury pro zahraniční investice, jejímž cílem je podporovat příliv zahraničních investic ve dvou směrech – a to jednak podporou projektů vytvářejících nová pracovní místa, jednak podporou projektů přinášejících modernizaci, nové technologie apod. K tomuto účelu má napomáhat poradenskou činností, poskytováním různých úlev v oblasti cel apod.

Kromě toho bude potřeba řešit celý komplex problémů souvisejících s infrastrukturou. Je to spojeno s finančně náročnou modernizací odvětví dopravy a spojů, která je z hlediska moderní ekonomiky absolutně nezbytná. V tomto směru už začaly práce, jež však přesahují možnosti jednotlivých podniků, a proto budou financovány skupinami bank. Zlepšení práce bank je rovněž spojeno s požadavky na jejich technické vybavení.

V publikaci se poukazuje také na potřebu zdokonalení systému zdanění tak, aby bylo sníženo daňové zatížení, zejména pokud jde o zdanění zisku. Rovněž se poukazuje na nepřiměřené zatížení podniků v souvislosti s platbami za pojištění. Je to míněno tak, aby podmínky, v nichž u nás působí cizí kapitál, byly – pokud jde o zdanění a další poplatky – podobné jako v průmyslově vyspělých zemích, čehož lze dosáhnout v průběhu několika let. Současný daňový systém je totiž koncipován tak, aby odpovídal dané etapě transformace hospodářských organizací na jedné straně a existujícím podmínkám v rozvoji hospodářství země na straně druhé. Stálo by zřejmě za úvahu rozpracovat soustavu výjimek a na základě toho i stimulaci určitých činností v příslušné oblasti.

Závěrem chci doporučit, aby byla publikace využita při koncipování a realizaci hospodářské politiky ve všech institucích, jež se takovou problematikou zabývají, zejména pak v těch institucích, které za takovou politiku odpovídají. Tyto záležitosti je přitom třeba považovat za otevření celé rozsáhlé problematiky s tím, že na jednotlivých otázkách se bude dále intenzivně pracovat.

Čestmír Konečný